

Václav Beran - Iveta Svobodová

Jedno všední pondělní ráno změnil nálezy vydry říční ve výjimečný den. Při výjezdu z Nových Heřminov směrem na Bruntál jsem nalezla u krajnice přejetou vydru. Tímto nálezem byla zahájena spolupráce Muzea v Bruntále se společností ALKA Wildlife, o.p.s., jejímž výsledkem je nový exponát v přírodovědné sbírce muzea. Přínosem bylo také poznání, že se tato šelma opět rozšířila na území Bruntálska. Je tak symbolem ozdravení životního prostředí v tomto regionu.

Obecně prospěšná společnost ALKA Wildlife se zabývá ekologií obratlovců a ochranou přírody. Cílem společnosti je shromažďovat a aplikovat získané informace o biologii a ekologii živočichů tak, aby došlo k jejich efektivní a vědecky podložené ochraně. Jedním z projektů bylo získávání demografických údajů o populaci vydry říční u nás, které pak sloužily jako podklad pro kvantitativní modely životaschopnosti po-pulace.

Také „naše“ přejatá vydra byla zaslána k prozkoumání. Proto jsem požádala pana Václava Berana, který se problematikou rozšíření vydry zabývá, o informace o rozšíření vydry říční na Bruntálsku. Jeho sdělení je následující:

Vydra říční na Bruntálsku

Václav Beran,^{1,2} Lukáš Poledník² a Kateřina Poledníková²

¹ Muzeum města Ústí nad Labem, Masarykova 1000/3, CZ-400001 Ústí nad Labem;

² ALKA Wildlife o.p.s, Liděřovice 62, 38001 Dačice; e-mail: lutra@email.cz

Vydra říční (*Lutra lutra*), středně velká lasicovitá šelma, je vrcholový predátor vodních společenstev v České republice. Díky velké potravní přizpůsobivosti byla dříve rozšířena po celém území republiky. V druhé polovině 19. a v průběhu 20. století však začalo plošně docházet k jejímu prudkému úbytku. V letech 1920–1930 je odhadován výskyt vydry na 40 % území ČSR, v letech 1970–1975 na pouhých 29 % území (Kokeš a Anděra 1994). Hlavními příčinami ústupu populace byla degradace životního prostředí, znečištění vod a s tím spojený nedostatek potravy a lov.

Na základě hodnocení úlovků vyder (Hošek 1984) se zdá, že v oblasti Jeseníků byly vydry dlouhodobě v nízkých početních stavech již v minulých stoletích, dle této publikace došlo k vymizení vyder již v 17. století a jako hlavní příčina se uvádí intenzivní plavení dřeva. Později přibývalo znečištění provozem papírenského a textilního průmyslu. V devadesátých letech nebyly vydry v okrese Bruntál při systematických průzkumech zaznamenány (Baruš a Zejda 1981, Poledník 1991a, b.). Celostátní mapování vyder v letech 1989–1992 (Toman 1992) prokázalo osídlení ČSSR vydrrou třemi vzájemně naprosto oddělenými populacemi: populace v oblasti jižních Čech a Vysočiny, populace na severu Čech související s výskytem vyder v Německu a „beskydská“ populace navazující na populace vyder v Polsku a Slovensku. V okrese Bruntál, ani v celém okolí Jeseníků nebyl při tomto mapování výskyt vyder potvrzen.

V tomto období se začalo uvažovat o repatriačním programu (cíleném vysazení jedinců vyder) v oblasti Jeseníků a jejich širším okolí s cílem propojit oddělené sub-populace v republice. V letech 1997–2003 bylo postupně vypuštěno v povodí řeky Moravice 12 jedinců vydry říční (Anonymus 2010). Další vydry byly v této době také vypouštěny v sousedních povodích (povodí řeky Moravy, Odry a Orlice). Bezprostředně po zahájení repatriačního programu byly sledované toky (Moravice, Podolský potok, Černý potok) pravidelně využívány vydrou. Mapování vydřího rozšíření (Kučerová et al. 2001, Poledník et al. 2007) prokázala přirozený plošný nárůst populace v celé republice, včetně severní Moravy. Dříve oddělené populace byly propojeny a je více než pravděpodobné, že k propojení sub-populací by došlo i bez realizované reintrodukce.

V zimě 2006 proběhlo sčítání vyder na čerstvém sněhu v celém horním povodí řeky Moravice a Černého potoka nad údolní nádrží Slezská Harta (cca 417 km², Poledníková et al. 2007, Poledník et al. 2007). Během sčítání bylo zaznamenáno sedm dospělých jedinců, z nichž tři byly samice doprovázené po jednom mláděti. Hustota vyder byla spočítána na 2 dospělé jedince na 100 km². Tyto hustoty jsou pro dané prostředí spíše nižší. Potravní základnu tvoří v oblasti pouze ryby v tocích. V oblasti se nachází také řada rybníků (7,6 ha/100 km²) a údolní nádrž Slezská Harta, které úživnost prostředí pro vydru říční zvyšují. Rybníky i vývary spádových stupňů na jednotlivých přítocích Slezské Harty poskytují na velmi malém prostoru značné koncentrace kořisti. Vliv a využívání samotné údolní nádrže nelze na základě dostupných údajů hodnotit. Využívání přehradních nádrží vydrami pravděpodobně silně závisí na strmosti jejich břehů, stáří přehrady atd. V případě Slezské Harty, která je zarybnována (slouží jako mimopstruhový revír), a zejména v horní části přehrady s mělkými zátokami, bude vliv na početnost vyder pravděpodobně pozitivní (vhodný potravní zdroj).

Pokud shrneme všechny dosavadní údaje a studie v povodí řeky Moravice i v celých Jeseníkách, byla populace vyder dlouho na ústupu, v určitém období se zde pravděpodobně vyskytovali maximálně ojedinělí migrující jedinci. Koncem 90. let se díky repatriačnímu programu postupně vydry navrátily a lokální populace se postupně stabilizovala. Populace vyder v České republice se koncem 90. let začaly zejména díky zlepšujícím se podmínkám prostředí šířit všemi směry. Oblast Jeseníků by byla tedy osídlena i přirozeným šířením populace, jen o pár let později. V současnosti je lokální populace vyder rozšířena plošně po celém okrese a je propojena s celou středoevropskou populací.

Vydra říční patří v současné době mezi zvláště chráněné druhy živočichů (v kategorii silně ohrožená) a je celoročně hájená. V současnosti jsou největšími riziky populace v celé ČR konflikt s rybáři spojený s ilegálním lovem a autoprovaz. Jedním z důležitých zdrojů dat o současných rizikových faktorech populace jsou uhynulá zvířata. Z uhynulých zvířat lze zjistit údaje o příčinách smrti, nemocech, dále údaje o poměru pohlaví, období páření, stáří, genetické variabilitě. Na základě kvalitně sebraných dat o uhynulých jedincích je možné plánovat efektivnější ochranu druhu či jeho cílený management (regulaci odlovem, přísnější ochranu, zprůchodňování nepřístupných mostů atd.) Z tohoto důvodu je sběr uhynulých jedinců vydry říční celorepublikově organizován a byla vytvořena jednotná databáze dat o uhynulých jedincích (v rámci projektu SP/2d4/16/08).

Z okresu Bruntál je v centrální databázi uhynulých jedinců zaznamenáno 6 případů úmrtí, viz Tab. 1.

Tab. 1.: Přehled uhynulých vyder v okrese Bruntál

datum	Katastrální území	Pohlaví a stáří	Příčina úhynu
27.6.2010	Heřmanovice	nedospělý samec	srážka s vozidlem
12. 8. 2009	Malá Morávka	dospělý samec	srážka s vozidlem
21. 7. 2009	Nové Heřminovy	samec	srážka s vozidlem
30. 9. 2010	Nové Heřminovy	nedospělá samice	srážka s vozidlem
17. 5. 2007	Břidličná	samec	srážka s vozidlem
6. 9. 2006	Nová Pláň u Bruntálu	samec	neznámá

Ilegálně zabitě zvíře prozatím v okrese Bruntál nebylo prokázáno, i když případ u Břidličné je podezřelý. Poměrně velké množství vyder však hyne každoročně na silnicích. Se stále rostoucím silničním provozem nelze předpokládat v tomto ohledu pozitivní změnu.

Na závěr bychom chtěli požádat všechny čtenáře a širokou veřejnost o spolupráci, protože každý nalezený jedinec má velkou hodnotu a může pomoci v dalším výzkumu a ochraně vydry říční. V případě, že naleznete uhynulou vydru, kontaktujte nás prosím. Cenné jsou pro nás také vzorky kůže (vycpaná zvířata, čepice) či lebky. Kadavery budou použity pro specifické analýzy a následně pro úpravu Programu péče pro vydru říční v ČR.

Kontaktovat nás můžete prostřednictvím emailu lutra@email.cz či telefonu 731 407 783 či 606 598 903. Nalezené uhynulé zvíře uložte do igelitového pytle s lístečkem o lokalitě a datu nálezu a s kontaktními údaji na nálezce. Pokud si na základě telefonátu nebudeme moci ihned pro zvíře přijet, prosíme Vás o jeho zamražení. V případě, že vlastníte starou kůži, stačí malý vzorek kůže či několik chlupů (vytržených, ne ustřížených) zaslat poštou. V případě, že vlastníte lebku, velmi oceníme, když nám pošlete poštou jeden zub (nejlépe pravý horní špičák), který Vám neporušený vrátíme. Cenné jsou pro nás zejména vzorky, u kterých je známo místo a rok nálezu.

Literatura:

- ANONYMUS (2010): Nálezová databáze Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. (© AOPK 2010).
- BARUŠ V. & ZEJDA J. (1981): The European otter (*Lutra lutra*) in the Czech socialist republic. *Acta scientiarum Naturalium Academiae Scientiarum Bohemoslovacae* 15: 1–41.
- HOŠEK M. (1984): Vydra v České republice. *Ochrana přírody*: 113–131.
- KOKEŠ O. & ANDĚRA M. (1994): Poznámky k historii výskytu vydry říční (*Lutra lutra*) v českých zemích. *Bulletin Vydra*, 4: 6–23.
- KUČEROVÁ M., ROCHE K. & TOMAN A. (2001): Rozšíření vydry říční (*Lutra lutra*) v České republice. *Bulletin Vydra* 11: 37–39.
- POLEDNÍK L., POLEDNÍKOVÁ K. & HLAVÁČ V. (2007): Rozšíření vydry říční (*Lutra lutra*) v České republice v roce 2006. *Bulletin Vydra* 14: 4–6.
- POLEDNÍK LU (1991a): K výskytu vydry říční na severní Moravě. Nepublikováno, 5 pp.
- POLEDNÍK LU. (1991b): Výskyt vydry říční (*Lutra lutra*) na Severní Moravě. *Bulletin Vydra* 2: 14–16.
- POLEDNÍKOVÁ K., POLEDNÍK L. & LOJKÁSEK B. (2007): Vliv populace vydry říční na rybí společenstva v povodí Moravice nad VD Slezská Harta. *Zpráva pro AOPK ČR a ČRS*. 28 pp.
- TOMAN A. (1992): První výsledky akce Vydra. *Bulletin Vydra* 3: 3–8.

Vydra říční, Lutra lutra, samice, přír. číslo P9/2010.